En sunn børs i en sunn økonomi

Taler	Dato	Sted
Jonas Gahr Støre	30 januar 2014	Oslo

Omstendigheter
Børs- og verdipapirkonferansen

Jeg vil takke for en interessant dag og en hyggelig invitasjon.

La meg først få berømme Oslo Børs for at Børs og Verdipapirkonferansen avholdes. En slik dag har verdi, og siden vi gjester hos Oslo Børs er det kanskje et paradoks at noe som har verdi er gratis. Særlig i lys av at alle andre temadager vi inviteres til koster, og ofte mye.

Jeg ser det som viljen til å ta et samfunnsansvar - presentere Oslo Børs bredere, invitere til debatt, øke kunnskapen. Og slikt bør ikke koste, tvert i mot, denne kunnskapen kan vi trygt se på som et fellesgode.

Da Bente Landsnes inviterte meg til å ta ordet helt til sist hadde vi en viss debatt om tittelen på innlegget. Jeg tenkte at det kanskje lå en mening i at man lot den nye opposisjonen, her ved Arbeiderpartiet, få runde av det hele, kanskje som en kontrast til posisjonen, her representert ved min gode kollega Svein Flåtten fra Høyre.

Da var en tid da det å invitere Arbeiderpartiet til å snakke til Oslo Børs var å likne med å invitere Djengis Kahn til å snakke om fredelig sameksistens. Vi skal ikke mer en 30 år tilbake til at noen fra mitt parti sammenliknet det å satse på børsen var som å bære havre til en død hest.

Slik er det ikke lenger. Ett forslag til tittel som kom opp var «Leve Børsen» - for vi er for børs, for et verdipapirmarked som sikrer at bedrifter kan hente inn kapital, som kan sette verdi på både selskaper og satsinger.

Men det budskapet var i meste laget. Vi er for børs, men respekt og støtte til

Oslo Børs skal ikke være tøylesløs, det tjener ikke børsen. Så jeg gikk i en annen retning - inspirert av min nylige erfaring som helseminister der vi har et stolt mantra fra arbeidet med folkehelse - nemlig betydningen av å ha en «sunn sjel i et sunt legeme». Det er et budskap som handler om helhet og sammenheng - at det meste i helsa må henge sammen for at vi skal ha god helse.

Så også med økonomien - derfor altså - en «sunn børs i en sunn økonomi». Og la meg løfte frem fire budskap ved dagens slutt:

For det første; skal det gå godt og rett for seg med finansøkonomien må det stemme for realøkonomien.

Dere ser disse sammenhengene. Ja, børsen er følsom for dem. Ideen er ikke at det skal handles med luft i bobler på Oslo Børs. Vi ønsker at det skal hentes inn penger og omsettes verdipapirer som reflekterer ekte verdier. Kommer realøkonomien og finansøkonomien varig ut av synk, oppstår boblene og fallhøyden blir stor.

Derfor er det avgjørende for Oslo Børs at vi som samfunn bruker ressursene våre best mulig - at sysselsettingen er høy, at vi utdanner ungdommen til morgendagens jobber, at vi får til fortsatt høy produktivitetsvekst, at vi får til omstilling og nyskaping i næringslivet - og det hører også med; at vi forblir et samfunn med høy tillit som gjør at vi tåler og stoler på at omstillinger er riktige.

At finansnæringen og børsen er til for verdiskapingens skyld, ikke omvendt. Det kan være tegn på at noe er i ulage om finansnæringen vokser langt sterkere enn realøkonomien. Noe kan være ute av synk. Vi er ikke der i Norge i dag.

Realøkonomien i Norge har gått bra. Det skyldes ikke bare at vi er godt stillet fra naturens side. Det skyldes ikke minst at det har vært ført en fornuftig, forutsigbar og fremsynt økonomisk politikk - som gir realøkonomien gode utviklingsmuligheter og finansøkonomien nødvendig handlingsrom.

Og det skyldes at vi har tilsyn som er kompetente, oppdaterte og som fungerer. Vi fikk testet det under finanskrisen. Det var kombinasjon av fungerende reguleringer, fungerende tilsyn, akseptabel soliditet - og riktige krisetiltak fundert på erfaring og kompetanse - som gjorde at blodomløpet i økonomien ikke stoppet opp.

Men gode tider og rett politikk er ikke tilstrekkelig for at det skal gå godt på og omkring børsen. Det er grunn til å fremheve den avgjørende råvaren som består i dyktige mennesker.

Når Oslo Børs nå er nr 1 i Europa innen feltet oljeservice, nr 2 i Europa for antall selskaper og markedsverdi innen energi - nr 1 i shipping i Europa og nr 2 i shipping globalt - og nr 1 i sjømat globalt - så gjenspeiler det Norges sterke næringer historisk sett.

Men det forteller også om svært dyktige mennesker som arbeider ute i næringene - og siden vi er tett på markedsplassen - mennesker som arbeider på og inn mot Oslo Børs.

Det gjelder dere som har arbeidsplassen på børsen, men også meglerhusene, analytikerne, investorene og bankene. Det er interessant å se at store aktører langveisfra velger å komme hit - til Norge og Oslo Børs. At vi hører historier om at god service og høy kompetanse trekker Oslo opp.

Det er på ingen måte en sovepute. Snarere tvert i mot. Det er en påminnelse om at det kreves hardt arbeid for å holde posisjonen.

Mitt andre poeng er at om vi skikker vårt hus, så er dette en næring med potensiale.

Vi har sterke kunnskapsklynger. Erfaringen viser at de utvikler seg tett koplet til realøkonomien og naturgitte fortrinn, som energi, hav og skip.

Men det er ikke en automatikk. Vi er ikke garantert å lykkes fordi vi har gode fortrinn. Men den sammenhengen virker også andre veien; vi kan ha ambisjon om å lykkes på denne markedsplassen med sterke fagmiljøer - også der vi mangler åpenbare naturgitte fortrinn - hvis de menneskelige og regulatoriske betingelser er til stede.

The Economist skrev sist uke at 48 prosent av dagens jobber kunne automatiseres de neste 20 årene. Mye på Oslo Børs er automatisert, det er en høyteknologisk markedsplass. Det er grunn til å tro at flere av oppgavene i finansnæringen kan utføres annerledes ved bruk av ny teknologi.

Men det er også grunn til å tro at sterke fagmiljøer kan legge grunnlaget for nye oppgaver, flere jobber, bedre bearbeiding av kunnskap, godt tilrettelagt service til norske og utenlandske eiere og investorer som igjen kan understøtte nye investeringer - støtte til nyetableringer, hjelp til gründere.

Hvis kunnskapen er rett. Hvis fornyelsen pågår. Hvis de gode lagene fungerer og samhandler, hvis myndighetene og næringen snakker samme språk. Her er nåsituasjonen i Oslo sterk. Noe å bygge videre på.

I mange år har vi kjent debatten om Norge som en stadig større kapitalforvalter, grunnet inntektene fra olje- og gassektoren. Det var en tid da flere i den norske finansnæringen var frustrerte over at oljepenger ikke ble investert i Norge - og at norske miljøer ikke fikk ta del i forvaltningen.

Nå opplever jeg en ganske bred forståelse for at vi er tydelig på vakt mot å gjøre norsk økonomi hollandsk syk, at vi forvalter disse store midlene på en armlengdes avstand fra Norge.

Men det blir et altfor snevert perspektiv å si at de norske miljøene ikke trekker veksler på dette nye kjennetegnet ved Norge - at vi er en stor kapitaleier. Flere nordmenn arbeider i finansnæringen utenlands som tar del i forvaltningen av SPU. Opp mot 400 nordmenn arbeider med SPU-forvaltning i Norges Bank. Norske meglerhus og banker rådgir og tilrettelegger for utenlandske selskaper i kapitalinnhenting hvor også SPU kan delta.

Det spres ringer i vannet til et høyt kompetansenivå i den norske finansnæringen, også her hjemme.

For det tredje; noen kommentarer til noen ganske særnorske kjennetegn ved Oslo Børs, det utenlandske eierskapet, den statlige eierandelen og som lederen av aksjespareforeningen minnet meg om i en mail forleden, den lave andelen privatpersoner som sparer på Oslo Børs.

For det første er det mange historiske årsaker til at vår børs ser ut som den gjør. Det er ikke til å undres at den statlige eierandelen på børsen i Stockholm er lavere enn i Norge. De har en annen historie, en annen struktur i næringslivet. Noen sammenhenger kan overraske. Da Statoil og Telenor ble notert på Oslo

Børs fikk disse selskapene private medeiere. Men den statlige eierandelen på børsen økte.

Arbeiderpartiet er ikke knyttet til en bestemt prosentandel som den ideelle for det statlige eierskapet i norsk næringsliv - og dermed på Oslo Børs. Det må forventes at eierskapet er profesjonelt og at det står seg sammenliknet med andre typer eierskap. Jeg mener at den testen har vi bestått til nå.

Det er naturlig at den norske staten er en betydelig eier, netto sparer som den er. På et tidsvis opprørt globalt finanshav er et tydelig og profesjonelt statlig eierskap er en styrke og stabilitet - for norsk næringsliv og for Oslo Børs. Det er avgjørende at det er forutsigbart og at det følger tydelige kriterier for godt eierskap, for staten er jo ikke eier alene, men sammen med private eiere.

Jeg ser noen, spesielt på høyresiden av den politiske aksen, mene at staten bør selge seg ned, for å slippe andre private norske eiere til. Her bør vi tenke oss grundig om. Det finnes neppe et slikt 1-1-forhold, at det eierskapet staten måtte avvikle går over på private norske hender ved statlig nedsalg. Trolig er det like gjerne utenlandske fond som vil overta. Det er ikke gitt at eierskapet dermed vil ende opp kvalitativt bedre.

Hver aksje staten selger ut må omplasseres i andre verdier, gjerne i andre aksjer. Er det bedre at vi selger statens eierandeler f.eks. i Telenor, et selskap som gir høy avkastning, og lar NBIM investere pengene i verdens aksjemarkeder, f.eks. i Vodafone? Jeg vil mene at det avgjørende er at staten sikrer godt og profesjonelt eierskap, at eierskapspolitikken er forutsigbar og at den kan bidra til å ivareta at vi trygger eierskap og viktige funksjoner i Norge.

Så til spørsmålet om den private eierandelen på Oslo Børs. Den er lav sammenliknet med andre land. Det har også sine forklaringer. I dag er trolig den høye boligsparingen en sterk konkurrent til sparing på Oslo Børs. Det inviterer i seg selv til en debatt om insentiver for investeringer, men jeg lar den ligge her

Det vil være positivt med en større privat eierandel på Oslo Børs som følge av at folk med kunnskap tar det som et opplyst valg for sin sparing. Jeg merker meg at aksjespareforeningen sier at de heller vil ha flere private sparere enn en høyere privat andel.

Likevel er det verdt å understreke kompleksiteten og risikoen ved å investere på børsen som privatperson. Den er ikke blitt mindre med årene. Netthandel gjør at du kan gjøre mer fra din PC, men det krever sitt av den jevne borger for å forstå verdipapirhandelens luner. De privatpersoner som eier verdier på børsen gjør det gjerne i fond. Det er forståelig.

Noen peker på at et mulig stort tilsig av private investorer som skal plassere sin individuelle pensjonssparing i verdipapirer. Men også her gjelder at dette er et kjerneområde for høy risiko, risiko som ofte er skrevet med liten skrift for den enkelte som ikke har sitt daglige virke tett på markedsplassen. Det går opp og ned, en selvfølgelighet. Men det kan være en knallhard realitet om du selv har plassert pensjonspengene dine i noe du mister kontrollen over.

Aftenposten oppsummerte børsåret 2013 på denne måten: « Grådigheten er tilbake! Frykt preget markedene etter finanskrisen, men nå har grådigheten igjen tatt over». Utsagnet kom ikke fra journalisten. Analysen er levert av sjefen for DNB markets. Det krever sitt å navigere privat sparing og pensjonspenger i et slikt marked.

I pensjonsøyemed mener jeg derfor at vi ikke må gi slipp på sikkerheten som de bredere, kollektive løsningene gir den enkelte på vei mot pensjonsalder. Når pensjonsmidler forvaltes mer samlet forvaltes de også mer effektivt og kompetent og med betydelig lavere administrasjonskostnader. Og det gir den enkelte en større trygghet, litt som å spare i fond.

Så mitt fjerde og siste punkt som jeg ser som avgjørende for at børsen skal være sunn i en sunn økonomi. Det handler om tillit og legitimitet - og utfordringen går til alle på markedsplassen - også til tilsynsmyndigheter og oss politikere - om å forvalte en felles fornuft sammen.

Martin Wolf i Financial Times skrev nylig om hvordan Vesten nå lever i fred, 100 år etter utbruddet av 1. verdenskrig. Men det betyr ikke at Vesten er immun mot elitenes svikt, skriver Wolf, tvert i mot - man har akkurat opplevet svikt - og feilen denne gangen er en dårlig ledet fred - ikke krig.

Han peker på tre synlige feil, med den siste finanskrisen som bakteppe:

For det første; at den økonomiske, finansielle, intellektuelle og politiske ledelsen

misforsto konsekvensene av det han kaller hodestups liberalisering av finanssektoren. Man levde som om finansmarkedene var selvregulerende, vi endte opp i et lenge lønnsomt veddemål på gjeldsvekst. Inntil det brast.

At børsene igjen opplever vekst betyr ikke at konsekvensene av krisen i 2008 ikke har vært katastrofale for altfor mange - fra arbeidsløs ungdom til stater på konkursens rand.

For det andre - skriver Wolf - den konsekvens av globaliseringen som fører til at den økonomiske og finansielle eliten blir stadig mer frikoplet landene som skapte dem. Den skjeve fordelingen av gevinstene, den voksende økonomiske ulikheten i nesten alle andre land enn Norge - forsterker en voksende kløft mellom folk og finans. Og den blir enda dypere om inntrykket fester seg at staten - og folk flest - i siste instans tar regningen og oppvasken når ting går dårlig.

Og for det tredje; når krisen virkelig rammer må det ryddes opp nasjonalt - vi holder nasjonale politikere ansvarlige - mens veien videre bestemmes av en elite i kreditorlandene og en trio av ikke-folkevalgte byråkratier; EU-kommisjonen, Den europeiske sentralbanken og IMF.

Wolf oppsummerer slik: Denne skilsmissen mellom de ansvarliggjorte og makten treffer i hjertet av enhver forestilling om et demokratisk styresett.

Jeg bruker tid på disse større sammenhengene fordi jeg mener de hører hjemme rundt dagens tema - at de tilhører de bredere rammebetingelsene. Og jeg gjør det for å understreke mitt poeng: Ja til børsen, ja til en sunn børs i en sunn økonomi - velregulert, kompetent, transparent og ansvarlig. Ja til sterke og kompetente miljøer på og omkring børsen - som er i stand til å fremskaffe kapital til morgendagens verdiskaping - nytenkende til å gå enda nye veier.

Og helt til slutt: ja til at Oslo Børs faktisk er norsk. Alle her har erfaring til å vite at det ikke er en selvfølge i vår tid at et land - og endog ikke et blant de største - har en egen børs.

I år feirer vi 200 år for Grundloven - om fire år kan vi markere at det er 200 år siden kong Karl Johan sanksjonerte den første børsloven og om fem år er det 200 år siden Christiania Børs åpnet dørene.

Jeg håper vi kan gjøre det vel vitende om at børsen fortsatt er norsk. Ikke lenger offentlig eiet, men med gode og langsiktige eiere, eiere som har tatt et valg om å holde den norske markedsplassen ved like - myndigheter som vet å spille på lag og sikre at den har rammebetingelser som gjør den tillitsvekkende og velfungerende - og en finansnæring opp mot børsen som sikrer kompetanse og kvalitet og ordnede forhold på markedsplassen.

Rundt oss ser vi at nasjonale børser i mindre land enten blir kjøpt opp, lagt ned eller går inn i større konstruksjoner med fotfeste langt utenfor landets grenser. Børser i naboland større enn Norge opplever fallende aktivitet. Oslo Børs opplever at aktiviteten øker.

Også det handler om tillit. Og tillit er enda mer dyrbart å forvalte enn aksjer. Derfor må vi gjøre det sammen.

Kilde
www.arbeiderpartiet.no

Emner
Foredrag, Økonomi

URI
https://www.virksommeord.no/tale/en-sunn-bors-i-en-sunn-okonomi